

Entre el mite i la història

La naixença del mite

Carner en poesifica la llegenda

JAUME COLL

Fa cent anys, el dia de la Candelera, la premsa catalanista es feia ressò de l'esdeveniment set cops centenari. I entre les coses que s'hi van publicar la palma se l'emporta la *Balada de l'Alta Naixença del Rey En Jaume*, escrita per un jove de vint-i-tres anys i publicada en una llarga columna del llençol de *La Veu de Catalunya*. L'aspecte extern del document és el d'un text en prosa, amb una blanca entre paràgrafs. Posats en la lectura, l'orella del lector hi intueix una prosa rítmica i acabarà reconeixent-hi versos anisòsil·làbics amb predomini de les rimes a assonants, uns versos agençats a ratlla tirada, que és com solien

disposar-los sobre pergami els copistes del temps del monarca (i que aquí, en aquesta edició, s'encapçalen amb punt volat). La llengua hi té un volgut deix antic, i cent anys després ens ho pot semblar encara més per efecte de la grafia prenortativa i dels mots caiguts en desús. Carner interpreta el miracle del naixement amb esplendor, amb sentit de l'estructura narrativa, amb reflexos de gran poeta. Sense saltar-se els límits definits per les cròniques, estiliza els fets narrats. Prosifica la llegenda, la poesifica (i l'aromatitza delicadament).

Carner incorporà el poema a *La malvestat d'Oriana* (1910), on destriarà gràficament els versos. Després, ja no l'inclourà a *Llegendari*, la secció de Poesia que si de

Miniatura que representa Jaume I tocant l'arpa al *Libre dels privilegis*.

cas li hauria pertocat d'habitar. Si que hi trobem, en canvi, el poema més conegut del petit cicle dedicat al Conqueridor: *Carlemany i el rei En Jaume* són tots dos en paradís; *l'un és blanc com les congestes*, |

l'altre ros com el matí, i asseguts en magestat, tots dos esguarden la bella terra des de les altures. Escrit ben poc abans del poema que ens ocupa, va ser premiat el novembre de 1907 als Jocs Florals de l'Ateneu Obrer Català del Clot, on ell mateix el va recitar. I no és el darrer de l'autor sobre el monarca. *L'altre testament* (1929) ens situa el rei Jaume al final del seu regnat, al viú de la divisió dels tres regnes: *sigui aplegat el que jo he desjuntat*, hi clama. *L'àngel, però, que li era veí, | amb ploma d'or cada mot escriví; | i el testament piadós escondí | dins el misteri dels cors a venir.*

Però, dels tres, el que calia rescatar aquests dies és el que la celebració comanda. Tant de bo que poguem llegir el poema tal com reclamen els relats hagiogràfics, fent veure que ens els creiem una mica, i amb la mateixa emoció amb què el devien llegir aquells senyors que encara portaven levita (i aquelles senyores que duïen cotilla i mirinyac).

Balada de l'Alta Naixença del Rey En Jaume

·Noble ciutat de Montpeller, ·com ton Concell cap ho seria... ·No hi hà dins ell un pech gurmant, ·ni un cor defès de valentia. ·El teu Concell vol un Senyor. ·¿A qui el demanaria? ·Al llir, topaci trelugent, ·gemma y espill, astre del dia, ·Torre d'Ivori y Casa d'Or, ·Dona Santa Maria. ·Sonen les clotxes al cloquer, ·y tota esglesia s'esclaria, ·que'ls canalobres son ardents, ·y la gentada s'hi congria. ·Oren prelats, oren richoms, ·gent de cavalleria; ·oren els clergues y els manants, ·dames d'un alt paratge; ·oren els vells ab els infants, ·y tot el beguinatge, ·y dones d'orde en munió, ·y homes de religió; ·viudes ploroses, malenats ·qui han de captar per tota via; ·y donzelletes no sabent ·com el miracle esdevindria. ·Preguen set dies y set nits; ·per set gaubances, oh Maria, ·que'n aquet mon haveu gaudit, ·deunos una alegria.

·Son dotze cònçols al palau ·mentre es el Rey ab la Regina; ·son dotze cònçols aplegats, ·mantenedors de llibertats; ·van poch a poch, ab gran descans, ·superbament drapats. ·Venen darrera d'ells, ·triat en els castells ·o en les botigues tenebroses, ·dotze burgesos y senyors, ·de races poderoses, ·homes notables de concell; ·marxa solemne y gris cabell. ·Hi hà dotze dames molt galans ·ab una pau serena; ·fan uns sospirs dolços y blans ·de la tendresa que'ls omplena. ·Dotze donzelles van seguint ·ab la mirada empagahida, ·y es cadascuna bella; ·la més ardidada ·no gosa alçar la cella. ·Hi hà dos notaris, ·foscos y plens de gravetat; ·l'oficial ·episcopal ·ab dos canonges al costat ·y quatre rel·ligiosos, ·qui mitg amaguen llur posat ·molt taciturns de santetat. ·Tots s'agenollen lèntament; ·dú cadescú son ciri ardent. —Fem oració —diu un canonge ab veu pausada—. ·Que la folgança que hem parada ·ens sigui causa de perdó. ·Preguem, que l'hora es arribada. ·Com diu el Llibre del Senyó: "Cau la rosada ·en la blancura del velló".

·Tota la nit el prech durà. ·Al ferse clà, ·envers la regia cambra ·tota la gent anà. ·El Senyor Rey era en son llit; ·vegé la rara processó; ·y esbalahit, ·com al davant d'una visió, ·prenent l'espasa s'aixecà. —Deu beneheixi aquesta nit —digué el canonge com pregant. ·Y tots plorant, ·davant del Rey meravellat, ·féren, en gran prosternació: —Mireu, Senyó, ·qui hi hà al vostre costat—. ·Y la Regina's redreçà, ·pura com l'auba qui

apuntava, ·els braços blanchs demunt del pit, ·demunt del pit qui tremolava. ·Y el Senyor Rey la conegué ·y el seu mirà acalava. ·Car la Regina era tan bella, ·d'una beutat novella, ·que hom no podíala mirar ·y era davant les llumenetes ·com una santa en son altar.

·Oh Nostra Dama de les Taules, ·clara Regina de la Seu! ·Nostres paraules ·escoltareu. ·Nostra Regina està reclosa, ·tota és donada al concirar. ·Viuen ab ella dotze cònçols; ·dotze notables de ciutat; ·dotze senyores agençades, ·gorjaflorides; ·dotze donzelles escullides; ·l'oficial y els dos canonges ·y els religiosos sens pecat. ·No s'ha sabut del Rey cap nova; ·la Reina espera el seu infant. ·Ella l'espera somrienta; ·ella és tornada vaga y lenta ·de la maternitat; ·no's sent prop d'ella và murmuri, ·ni's fan projectes de pecat. ·L'aire a son vol se mou apenes; ·el seu esguart és clar; ·posa en el sí la mà tranquila, ·ja res li manca a desitjar. ·Oh Nostra Dama de les Taules! ·A Montpeller deuli un Senyó; ·regni, vencent els seus contraris, ·dins Catalunya y Aragó. ·No el prengui may per la gorgera ·cap baixa traició; ·brilli pels aires sa senyera, ·cegui l'esguart son alcotó. ·Que sempre el mon d'ell se recordi; ·feuho, Sant Jordi! ·Y vos també, Sant Jaume, ·vos qui heu vençut alarbs antany! ·Y vos també, de barba blanca, ·dona monsenyer Sant Karlemany!

·Per Nostra Dona Candelera ·l'atmetller floreix, ·el sovell se torna viu. ·Tot el mon espera ·un goig renadiu; ·frisaments d'argent per les ones blanques, ·frisaments d'herbey per demunt les planes, ·llum d'or en els aires dihent que tot viu, ·ombra y soleyet jugant en el riu... ·Nostra Dona Candelera —com fà fret encar— ·son Infant acotxa... ·Però enllà del mar, ·una llum rosada ·s'aixeca a pleret; ·prometences diu... ·Nostra Dona Candelera ·encara té fret; ·encara, y ja riu.

·Noble Ciutat de Montpeller! ·Per Nostra Dona Candelera, ·vas tení un jorn d'encantament, ·com d'una gloria fatillera! ·Aquella nit, ·les jovençanes en llur llit, ·havien somniat ·un jove Rey de cap daurat, ·manant tota la terra, ·de tres coronas coronat, ·més alt que cap més home, ·y cavalcant en claretat! ·Al chor soliu del monestir, ·misteriosos, sonen cants; ·y al ferse clar, dos vianants ·havien vist àngels rient ·demunt dels arc·botants. ·Al primer raig del sol llevat, ·corcers y

palafrens ·van renillar com pel combat; ·el seny brandava, ·y la finestra del dorment ·s'esbatanava; ·el goig travessa la ciutat, ·el cel era inflammat; ·plena de flors com una núvia, ·l'aigua del riu baixava...

·Perque era nat Rey d'Aragó! ·Y un vent de gloria el món omplia. ·Reina Maria acluca'ls ulls, ·car d'alegrança defallia. ·L'Infant, alçat vers l'Orient, ·era faixat per les donzelles, ·y era vestit de blanchs satins, ·ab flors y estrelles. ·Oh Nostra Dama de les Taules, ·brolla conçol vostra lugor! —Aneu —diu la Regina—, ·meneu l'Infant vers son amor! ·Es Nostra Dona Candelera; ·avuy Maria, el seu Infant, ·duya a n'el Temple; en recordança ·dueuli el fill de ma alegrança; ·per ella és nat, que'l faci gran!— ·Llavors ab pompa sobirana ·prenen el Nin marvellós; ·la processó (que una nit duya ·el tremol ciri pietós, ·pregant l'adveniment) ·ara dú els ciris altramet, ·tota orgullosa, ab magestat. —El nostre clam fou exorat; ·Santa Maria ·els nostres ciris beneia; ·avuy, en festa de candeles, ·anem ab ciris ·al temple sant ·rient, cantant; triomfalment, ·a son esguart menem l'Infant!—

·Quan ells entraven dins la Seu —que dins la Seu rè no's sabia— ·eren els clergues tot cantant ·en cerimonia d'aquell dia: —*Te Deum laudamus!*— ·Y un blanch encens la esglesia omplia! ·Y en la frescor de les matines, ·eren les clotxes argentines. ·Y après se'n van a Sant Fermí, ·ahont tampoch sabien cosa; ·la llum del dematí ·entrava alegre y tota rosa. ·En el retaule solemniat ·daurats y gemmes hi brillaven; ·y *Benedictus Dominus ·Deus Israel* ·els clergues hi cantaven. ·Y's departí la processó; ·deya l'ofici d'aquell dia: —*Germinavit radix Jesse, ·orta est stella ex Jacob*—. ·Deya l'ofici d'aquell dia, —y això era estat y això seria. ·Havia vist la processó, ·l'aire plahent, ·infants clamant, ·dones de goig plorant ·pels finestrals desclosos, ·y en els altars, els sants rient, ·que cel y terra eren commosos. ·Sobre del món afeixugat ·hi era una nova resplendó, ·y pululaven els auguris ·d'universal jubilació!

·Perque era nat Rey d'Aragó!

Joseph Carner (LVC, 1-II-1908)

En este país se lee... y mucho

Anúnciate en *Babelia* 2.086.000 lectores* cada sábado

Babelia

EL PAÍS